

Лекція 1. СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

- 1. Економіка, ключові показники, економічні виклики сучасності**
- 2. Поняття економічної безпеки. Терміни, які використовуються у сфері забезпечення економічної безпеки**
- 3. Рівні та принципи економічної безпеки**
- 4. Економічна безпека держави як багаторівнева система: суть та складові**
- 5. Базові концепції економічної безпеки**

1. Економіка, ключові показники, економічні виклики сучасності

Економіка - це наука про те, як суспільство вчиться використовувати свої обмежені ресурси.

У будь-якому суспільстві повинні бути вирішеними такі фундаментальні проблеми:

- 1 що виробляти (які товари і в якій кількості);
- 2 як виробляти (за допомогою яких обмежених ресурсів, технологічних засобів);
- 3 для кого виробляти (хто ті товари споживатиме)

Основні питання ринкової економіки

<i>Питання господарського життя</i>	<i>Суть відповіді на питання в ринковій економіці</i>	<i>Приклад</i>
Що виробляти?	Виробляється те, на що є попит споживачів	Якщо збільшується продаж електронних книжок і споживачі виявляють готовність купувати їх за вищою ціною, то це означає, що відбувається «голосування грошима» за цей товар. Для виробників це стає сигналом про доцільність збільшення виробництва
Як виробляти?	У виробництві використовуються технології, які гарантують менші витрати	Ціна за цукру встановилася на рівні 18 грн. Цукор постачають три заводи, які використовують різну техніку та організацію, відповідно, мають різні витрати: перший на рівні 15, другий - 17, третій - 19 грн за кілограм. Третій виробник не відшкодує витрат, тому змушений залишити ринок
Для кого виробляти?	Виробники орієнтовані на тих покупців, доходи яких дають можливість купувати товар	Середня ціна холодильника вищого класу становить 28 тис. грн. Попит на холодильники формують три групи родин. Перша група має доходи, за яких на холодильник можна виділити не більше ніж 3,5, друга – не більше ніж 15,5, третя - 28 і більше тис. грн. Виробники холодильників вищого класу; орієнтуватимуться лише на третю групу родин

Країни по-різному вирішують ці три фундаментальні проблеми.

Найважливішими формами організації економіки є командна та ринкова.

Сутність **командної економіки** полягає в тому, що держава здійснює координоване ведення господарства в масштабах країни. Передбачено обов'язкові (директивні) завдання для всіх ланок організаційної структури економіки.

Характерними рисами є:

- ✓абсолютизація державної форми власності,
- ✓специфічна концепція державного управління,
- ✓необґрунтовано підвищена економічна роль держави,
- ✓недопущення конкуренції

Командна форма організації економіки, заснована на монополії державної власності, призводить до переважно екстенсивного типу розвитку, нечутливості економіки до досягнень науково-технічного прогресу.

Сутність **ринкової економіки** ґрунтується на приватній власності та ціновому механізмі розв'язання основних проблем економічної організації.

Характерний механізм саморегулювання, який функціонує на засаді взаємодії ринкової ціни, співвідношення попиту та пропозиції, а також конкуренції.

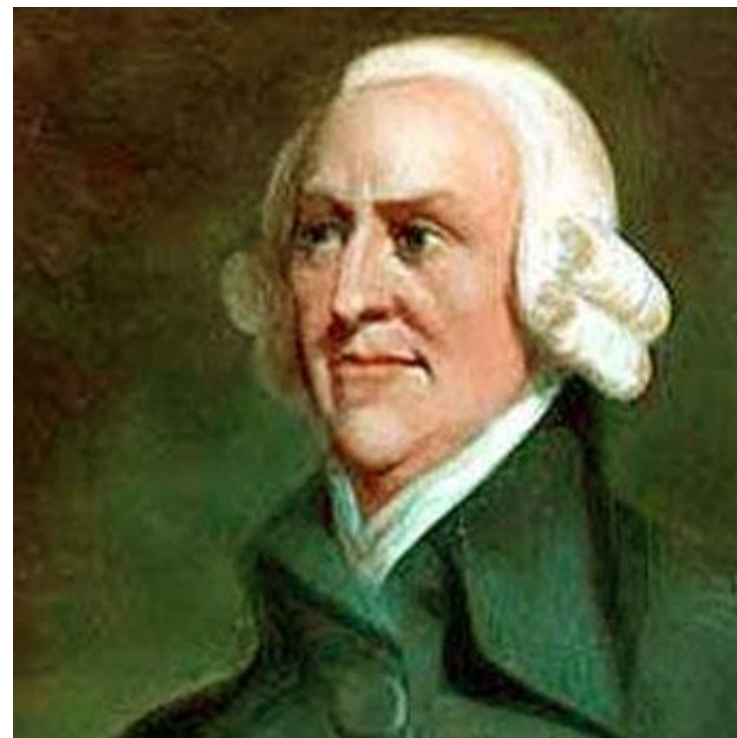

Ринкове саморегулювання - автоматичне вплив ринкового механізму взаємодії попиту і пропозиції, конкуренції на формування цін, обсягів виробництва і продажів товарів, рівень споживання, ефективність виробництва і якість роботи.

Переваги ринкового механізму:
Є автоматичним регулятором економіки (сприяє розподілу ресурсів у галузях і сферах).
Забезпечує збалансованість платоспроможного попиту і пропозиції.
Оперативно реагує на зміну потреб (кон'юнктуру) і сприяє їх задоволенню.
Стимулює підприємницьку активність, постійний пошук.
Сприяє підвищенню ефективності господарювання (скороченню витрат і поліпшенню якості продукції).

**Принцип ринкового
саморегулювання сформулював
видатний економіст, один з
засновників економічної науки
Адам Сміт, що жив у
Англиї у XVIII ст.**

Адам Сміт
1723-1790

Адам Сміт у праці «Багатство народів» висловив думку, що саме економічний егоїзм, тобто бажання досягти здійснення власних інтересів, змушує виробників створювати те, що потрібно покупцям, та ще й за найменшої ціни.

«Кожна окрема людина здебільшого не ставить за мету сприяння суспільній користі, а керується лише власним інтересом. Однак при цьому, як і в багатьох інших випадках, людина невидимою рукою ринку скеровується до мети, що зовсім не належала до її намірів. Керуючись своїми власними інтересами, людина неминуче надасть перевагу таким діям, які ліпше за все служать інтересам спільства».

история
политических
и правовых учений

Адам Смит

Исследование
о природе
и причинах
богатства народов

Недоліки ринкового механізму:

- ✓ Виникнення недосконалих ринкових структур, для яких не виконуються умови повної конкуренції (монополії);
- ✓ Ринкова система не забезпечує загальної рівноваги між суспільним попитом і суспільною пропозицією (циклічний розвиток економіки, неповна зайнятість, інфляція);
- ✓ Не сприяє збереженню невідтворювальних ресурсів;
- ✓ Не може регулювати використання ресурсів, що належать усьому людству (багатств океану);
- ✓ Ринковий механізм здійснює недостатній розподіл ресурсів у суспільну сферу економіки, в якій виготовляються, реалізуються і споживаються так звані суспільні блага;
- ✓ Ринковий механізм не розв'язує регіональних проблем (у межах країни наявні розвинуті і депресивні регіони);

Недоліки ринкового механізму:

- ✓ Здійснює недостатній розподіл ресурсів у соціальну сферу національної економіки;
- ✓ Не гарантує право на працю і дохід, не забезпечує перерозподіл доходів;
- ✓ Ринковий механізм не здатний повною мірою виділити ресурси в інтелектуальну сферу економіки;
- ✓ Здійснює недостатній розподіл ресурсів у екологічну сферу (ринок інертний до забруднення довкілля).

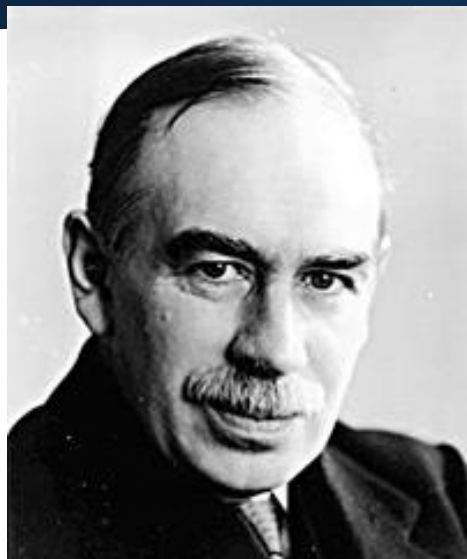
Зазначені недоліки ринкового механізму зумовлюють необхідність державного втручання в економіку

Потреба в державному втручання в економіку теоретично обґрунтована Дж. М. Кейнсом.

Мета державного втручання полягає в забезпеченні державного регулювання процесів економічного і соціального розвитку, прибутковості капіталу, запобіганні соціальному вибуху, який може статися внаслідок безробіття, падіння рівня життя, інфляції та інших явищ.

На думку Дж. М. Кейнса та його прихильників, держава повинна взяти на себе відповідальність не лише за стан виробництва, формування сукупного попиту, але і за ситуацію у сфері зайнятості, використання трудових ресурсів, регулювання доходів населення .

**Джон Мейнард
Кейнс**

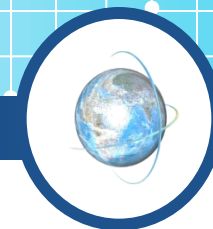
*Общая теория
занятости,
процента и денег
(General Theory of
Employment, Interest
and Money, 1936)*

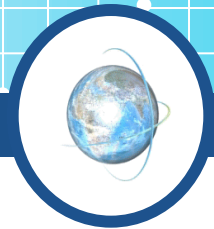
За останні півтора сторіччя сформувалися три основні підходи економістів-науковців до того, що треба вважати головною загрозою економічної безпеки країни і як з нею боротися:

- ✓ **камералістська концепція захисту зовнішньоекономічної безпеки** (середина XIX ст.);
- ✓ **кейнсіанська концепція захисту від внутрішніх макроекономічних загроз** (друга третина XX ст.);
- ✓ **інституціональна концепція захисту від бар'єрів** (кінець XX ст.).

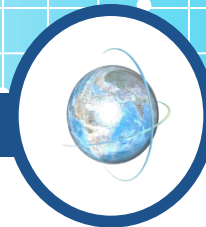
Еволюція підходів до розуміння національної економічної безпеки

Характеристики парадигм	Камералістська концепція	Кейнсіанська концепція	Інституціональна концепція
Час виникнення, основоположник	1840-і рр., Фрідріх Ліст	1930-і рр., Джон Кейнс	1980-і рр., Ернандо де Сото
Розуміння головної загрози економічної безпеки	конкуренція або інші дії іноземних держав	«провали» ринку – нестабільність росту, безробіття, інфляція	«провали» держави – адміністративні бар'єри
Ціль боротьби за економічну безпеку	економічна незалежність	економічна та соціальна стабільність	«правління права» – захист прав власності
Методи боротьби за економічну безпеку	протекціоністська торгова політика	державне регулювання виробництва, зайнятості та грошового обігу	зниження реєстраційних процедур, боротьба з бюрократизмом та корупцією

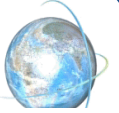

2. Поняття економічної безпеки. Терміни, які використовуються у сфері забезпечення економічної безпеки

Економічна безпека – це такий стан національної економіки, за якого зберігається стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і задовольняються потреби особи, сім'ї, суспільства, держави.

Підґрунтя економічної безпеки:

1

- **економічна незалежність**, що означає насамперед можливість здійснення державного контролю над національними ресурсами, спроможність використовувати національні конкурентні переваги для забезпечення рівноправної участі в міжнародній торгівлі;

2

- **стійкість і стабільність** національної економіки, що передбачає міцність і надійність усіх елементів економічної системи, захист усіх форм власності, створення гарантій для ефективної підприємницької діяльності, стримування факторів дестабілізації;

3

- **здатність до саморозвитку і прогресу**, тобто спроможність самотійно реалізовувати й захищати національні економічні інтереси, здійснювати постійну модернізацію виробництва, ефективну інвестиційну та інноваційну політику, розвивати інтелектуальний і трудовий потенціал країни.

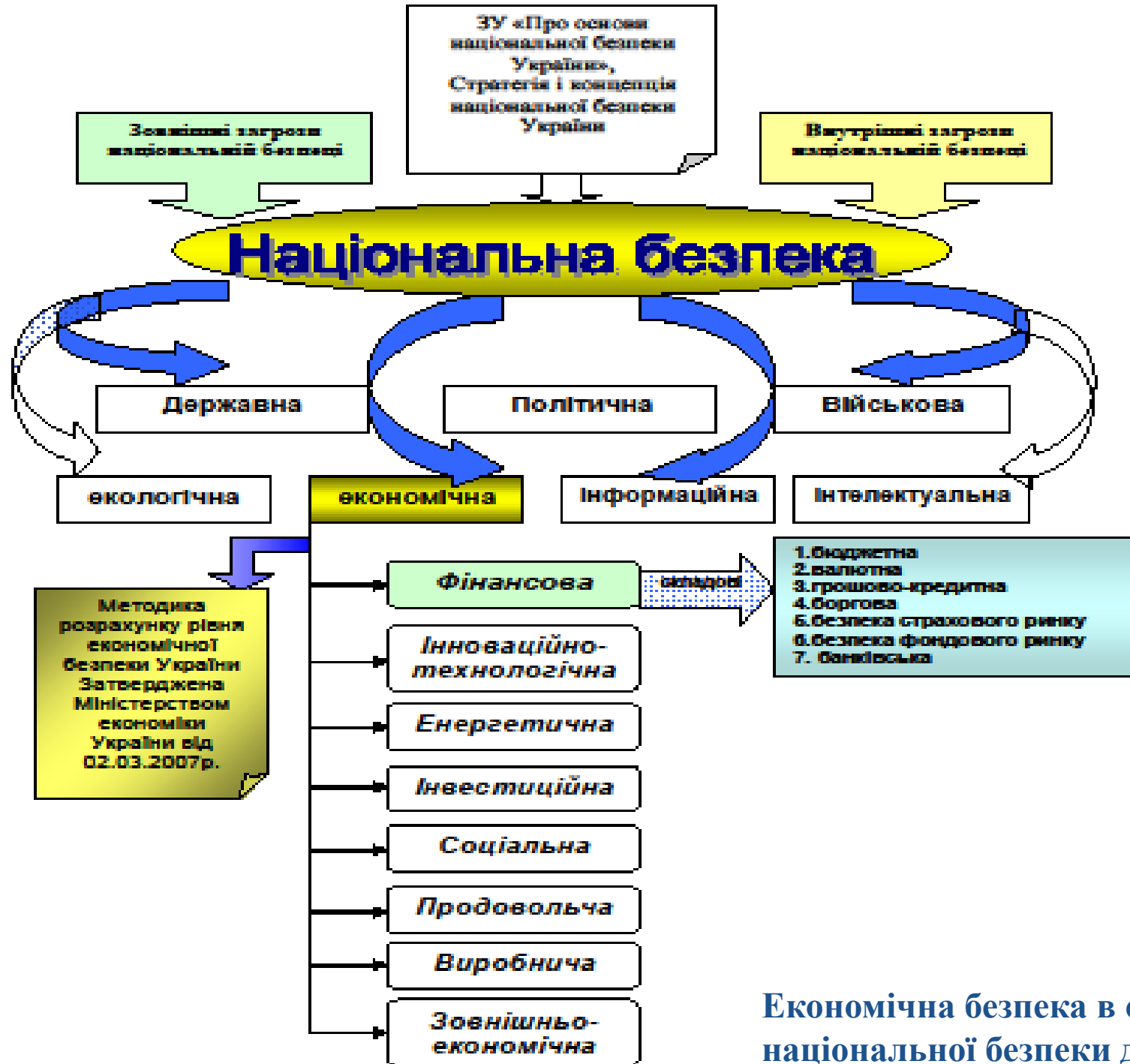
ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ:

- **Фінансова стабільність** (контроль над інфляцією, підтримка банківської системи, залучення зовнішніх ресурсів).
- **Ресурсна безпека** (наявність енергетичних, продовольчих, технологічних та інших стратегічних запасів).
- **Технологічна незалежність** (розвиток власного виробництва, імпортозаміщення, інновації).
- **Трудовий потенціал** (ефективна міграційна політика, підтримка робочих місць, розвиток професійної освіти).

Сутність економічної безпеки держави можливо виокремити через її ключові ознаки:

- основу економічної безпеки складають економічні відносини; стан економічної безпеки залежить від стійкості економічних відносин, що являє собою їх міцність, надійність, передбачуваність, а також здатність протистояти зовнішнім та внутрішнім впливам, швидко адаптуватися до змін навколишнього середовища;
- економічна безпека створює умови для надійного захисту економічних інтересів держави, а громадяни можуть в повній мірі реалізувати надані їм права і свободи, які безпосередньо пов'язані зі сферою економіки, так і тих, що мають опосередковане відношення до неї;
- система економічних відносин сприяє розвитку національної економіки, що виражається у збільшенні показників добробуту населення, прибутку країни від торгівлі з іншими державами, збільшення обсягів вироблення продукції;
- економічна безпека сприяє тому, що держава здатна конкурувати з іншими країнами з позицій якості товарів, послуг, технологій виробництва, умов для розвитку економічних відносин та ін.

Економічна безпека в системі національної безпеки держави

Економічна безпека має певну ієрархію

У сучасному світі економічна безпека має складну багаторівневу систему, побудовану за принципом глобальності охоплюючих проблем.

Основні функції економічної безпеки держави:

1. Захисна функція. Суть цієї функції полягає в здатності системи економічної безпеки держави реалізовувати повноцінний та адекватний захист всіх ланок економічної системи країни від існуючих та потенційних загроз, небезпек, викликів та ризиків.

2. Регулятивна функція. Відповідно цієї функції, система економічної безпеки повинна постійно провадити заходи та механізми управління на всіх ланках та ієрархічних рівнях економічної системи для реалізації їх ефективної діяльності, з метою нейтралізації існуючих та потенційних загроз їх функціонування.

Основні функції економічної безпеки держави:

3. Превентивна функція виявляється у впровадженні заходів та ухваленні рішень, які направлені на ліквідацію або мінімізацію негативного впливу всіх зовнішніх та внутрішніх чинників у перспективі.

4. Соціальна функція полягає в тому, що діяльність системи економічної безпеки держави повинна бути спрямована на постійне задоволення вимог всіх членів суспільства та дотримання основних суспільних інтересів.

5. Інноваційна функція. Відповідно цієї функції, система економічної безпеки держави повинна проходити постійне оновлення та вдосконалення, яке спрямоване на поліпшення механізмів та заходів протидії існуючим та потенційним зовнішнім та внутрішнім негативним впливам.

Політика економічної безпеки ґрунтується на певних **принципах**, які становлять політичну і правову базу для оцінювання зовнішніх і внутрішніх загроз, формування національних економічних інтересів і стратегії економічної безпеки:

1

- верховенство закону у забезпеченні економічної безпеки;

2

- додержання балансу економічних інтересів особи, сім'ї, суспільства, держави;

3

- взаємна відповідальність особи, сім'ї, суспільства, держави за гарантування економічної безпеки;

4

- своєчасність і адекватність заходів щодо відвернення загроз і захисту національних економічних інтересів;

5

- пріоритет договірних (мирних) заходів у вирішенні як внутрішніх, так і зовнішніх конфліктів економічного характеру;

6

- інтеграція національної економічної безпеки в міжнародну економічну безпеку.

Предметом економічної безпеки є спроможність держави забезпечувати захист національних економічних інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз, здійснювати поступальний розвиток економіки з метою підтримки стабільності суспільства і достатнього оборонного потенціалу за будь-яких умов і варіантів розвитку подій, забезпечувати ефективне задоволення суспільних потреб на національному і міжнародному рівнях, забезпечувати незалежність національної економіки, її стабільність та здатність до постійного оновлення і самовдосконалення, протистояння дестабілізуючій дії чинників та забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання.

Стратегічною метою економічної безпеки є створення прийнятних умов для життя і розвитку особи, соціально-економічної та політичної стабільності суспільства, збереження цілісності держави, успішного протистояння впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

Дякую за увагу!

